

A csendes akarat fölszikrázása

Ferdinandy György az emigrációs magyar irodalom kiemelkedő doyenje. Az 1956-os forradalom bukása után indult világnak, és életvitelszerűen csak 2001-ben tért haza, bár az év felét máig Floridában tölti. Számos magas kitüntetés birtokosa. Igen fontosnak tartja a fiatal magyar költők bemutatását, istápolását, amiért felsorolhatatlanul sokat tett és tesz. Élete javában az emigráns magyar értelmiség keserédes kenyerét ette. Minden akadályt „meg kellett ugrania”, hogy életben maradjon, hogy családot alapíthasson, munkához jusson, s közben úri huncutságnak tűnt, hogy folyamatosan írt. Az íróembernek itthon is sokszor eszébe jut, hogy mire valók az irományai? Kinek ír? Lesznek-e olvasói? Nem hiábavalóság az egész scriptori tevékenység?

Gondoljunk bele egy másik kontinensre sodródott magyar író belső szenvedéseibe: a kiszakított gyökérzetnek új termőföldet kell találnia, különben menthetetlenül elpusztul. Ferdinandy harminchat esztendőn keresztül tanított Puerto Ricón. Rövidebb ideig élt Franciaországban és Floridában is.

A *Sziget a víz alatt* című szóban forgó könyvben egy karcsú regény és egy kisregény foglaltatik. Mindkettő közös gyökerű, a karibi sziget világát idézik fel, de az előre- és visszaulásokkal egy írássá kovácsolódnak. A kisregény, amelynek *Két tűz között* a címe, nyilvánvalóan erősebb nagyítón át, közelebbről tárja eléink az eseményeket, azokat színes közelképekkel kiegészítve. A regény nagyobb időt fog át, így az más léptékű. Ferdinandy érkezésekor Puerto Ricón Coca városkájának lakói fogadták: fehér földbirtokosok és rabszolgáskorban élő afrikaiak, azok leszármazottai, akik a cukornádültetvényeken robotoltak. S azoknak, akiknek ez sem jutott, segélyeken tengődtek. „Itt fél évszázad óta megállt az élet: nem történik semmi sem” – írja a szerző. „[...] északon szállodákat építenek az amerikaiak.” (Az Egyesült Államokhoz tartozik a sziget.) Kis lepusztult szobában indult az író új élete.

Jó két hét elteltével jelentkezett az állami egyetem dékánjánál munkáért, tanításra, bár a spanyol tudása jócskán hagyott maga után kivétlivalót. Addig a francia és az angol nyelv segítette ki. Tanítását alaposan, körbetekintően kezdte. Megakarta ismerni diákjait, a sok naív, megszeppent hallgatót. Az irodalom, írás, olvasás, és a természetes logika állt a tanulás elején. „Egy fiatalember számára egyedül az irodalom adhatott választ az élet nagy kérdéseire, és aki nem tud kérdezni, hiába keresi a válaszokat.” Ferdinandy tanár úr még az alapozással bajmóldott, de kollégái már túl voltak Szókratészen, Platónon, Arisztotelészen. Azért, hogy tulajdonképpen még el sem kezdte az előadásait, meg is rótták.

Az egyes szám egyes személyben elmesélt regény főhőse a politikai emigrációval nem tartotta a kapcsolatot. A párizsi Irodalmi Újságnak íro-

gatott rendszeresen, ideje javát a tanítás kötötte le. Amikor új rektort kapott az állami egyetem, a magyar tanárember úgy érezte, itt az újítás ideje, s csoportjával belemerültek Dosztojevszkij *Karamazov testvérek* című regényébe. Védőügyvédek és ügyészek álltak a főszereplők mellett. Heves, parázsló viták pattantak ki előbb a diákok, majd a diákok és a tanári kar között. Csak a pontos regénybeli szöveggel lehetett érvelni. Különös eredmény született a hosszan elhúzódó tárgyalás után. A bíróság ártatlannak ítélte Dmitrijt, a gyilkost, Ivant, a felbujtót. Aljosát, a tiszta lelkű fiút viszont halálra ítélték a diákok, mert nem lépett közbe. Ferdinandy előtt bebizonyosodott, hogy a szigeten nem érvényesek az óvilági erkölcsök. Fogalmaik (bűn, bűnhődés, jó és rossz) olykor alapvetően eltérnek az európai etikus viselkedés normáitól.

A nap végén az író fölment a hegyekbe, a garázsba, ahol lakott. Evett valamit vacsora gyanánt, bekapcsolta a táskarádiót és hagyta, hogy elnyomja az álmot.

Másnap nosztalgiából, mert tantervhez nem nagyon tartotta magát, csak magyar irodalommal foglalkozott. Csokonai, Vörösmarty, majd Déry Tibor *Szerelem* című novellája került elemzésre. Egy tehetséges lány olvasta fel, szépen hangsúlyozva, de amikor ahhoz a mondathoz ér: „» Minden éjjel, amíg élünk.« Tízezer kilométerre a bebörtönzött írótól a rabszolgák unokája felzokogott.”

Néha meg-megingott az egyetem további fennállásának lehetősége, de az isteni kegyelem mindig segített a szegény tanulókon és a szerzőn. A politika gerjesztette nagyobb értelmiségi migrációk útvonala olykor Puerto Rico szigetét is célba vette. Így ismerte meg Ferdinandy a híres felszabadítási teológust, a nicaraguai Ernesto Cardenalt. Vargas Llosa többnyire kemény valutáért kereste meg a magyar író. Akkor még nem volt Nobel-díjas.

Ferdinandy rájött, hogy a hallgatók zöme, mint az egyszeri mezítlásos magyar suhanc, a faluján kívül nem járt még sehol. Ezért az író tanulmányutakat szervezett Haitire, Dominikára és a környező szigetekre.

Persze, saját sorsa is aggasztotta: „Rendezettebb életre vágytam. El múltam negyvenéves, és még mindig nem tudtam, mi lesz velem. Budapest? Coca? Franciaország? Vagy ezentúl már nem lesz semmi sem?” Különös szerelmek, szerelmeckék, flörtök szövik át az író életének ezt a szakaszát. Egyik sem ad biztos támaszt. És megjelent a testében a rák is. Érdekes módon közönnel, alig-alig kommentálja ezt a tényt a szerző. Rendszeresen járt orvosi kezelésekre, de más nem igazán tudunk meg a betegségről. Nekikezdett az emlékiratai megírásának. És jöttek a rossz hírek: „Nem élt már Ernesto Cardenal, az álmodozók nemzedékéből senki sem maradt.”

Puerto Ricón öt magyar élt a mi írónkon kívül. Két építész és három tanár. Spanyolul beszéltek, mert az asszonyok nem értették a furcsa ma-

gyar nyelvet. Don Julio, az egyik barát kocsit szerzett Ferdinandyknak, s mindenki a maga módján vigasztalta. Vissza kellett találnia a régi kerékvágásba. Az egyetemen jelentkezett: a dékán a hegyek között jelölte ki új munkahelyét. Visszatérve honfitársaira, a maroknyi magyar különös egyveleget alkotott. Egyedül Anton von Döry nem lett tanár az egyetemen. Ő egy föléledő német autógyárat képviselt. Mihály bácsi, Don Miguel az Árpád-házi királyokat tanította az USA-ból átszivárgó német háborús bűnösök fiainak és a rabszolgák unokáinak.

A kisregény utolsó része a lepárolódott életigazságokat sorakoztatja egymás mellé, amelyekről valóban nem lehet vitatkozni. „A munkám lefoglalt, a diákokat szerettem. Mégsem találtam a helyem. A helyem! Hiszen a szavakat sem találom, [...] Folytassam? Abbahagyjam? [...]”

A kötet második egységében a múlt képei villódnak, de csak részben kibontottan. Miért is bontaná ki őket Ferdinandy, hiszen ezek lepecsételt, hatalmas emlékdobozok, amelyekről, ha leütjük a plombát, ránk zúdul egy egész élet. Érdekes adalék a sziget magyar fűszeresének a története, akit magyar úrként, dominikai ezredesként helyeztek el a szigetbeli ravalaton.

Az író tudja, hogy a túlélés magunkra kényszerítése mint egyetlen út, hatalmas lelkierőt, akaratot igényel, de fölvilanhat még a láthatár közelében olyasmi, amiről nem tudjuk, mi is igazán, és azt sem, hogy mit tartogat számunkra. „És kezdődhetne minden előlről. Kezdhethném visszasírni az évet, amikor – két tűz között – zavartalanul körmölhettem a penzumomat.”

(Ferdinandy György: Sziget a víz alatt, Scolar Kiadó, Budapest, 2019)

Stanczik-Starecz Ervin

Az áhítat hullámverése

Iancu Laurát a kortárs magyar irodalmi kánon jeles alakjává tették a recenzensek. Sokszor olvasni és hallani bennfentesektől, sértett önérzetű körülakóktól a nyafogós eszmefutamokat: milyen esetleges, milyen torz is a mindenkori kánon – ki emeltetik az egekig vagy vettetik a gyeheknárra. Na, ez Iancu Laura eddigi költői pályájának tekintetében minden vitán vagy vitathatóságnak felette áll. Dünnyögők, fanyalgók sora kereshet fogást a körülményeken, hivatkozhat szerencsére meg konstellációkra, költőnőnk halad a maga útján és következetessége, hitelessége rácáfol minden ellenvetésre. Habár nem a nagy klasszikus építkezés tanúi vagyunk, de valamennyi kritika és könyvismertető – melyeket róla írtak/írnak – észreveteti velünk, más szempontokat kell követni a fogadtatásban most a 21. században, mint korábban, habár ő a gyökerek iránti elkötele-